

TASAVVUR QILISH ORQALI BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING KREATIV FIKRLASH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH

Xolmurova Saodat Panjiyevna

Surxondaryo viloyati Muzrabot tumanidagi 45-sonli umumta'lim maktabi boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6821177>

ARTICLE INFO

Received: 28th June 2022

Accepted: 01st July 2022

Online: 12th July 2022

KEY WORDS

kreativlik, boshlang'ich sinf, fikr, tasavvur, madaniyat, erkin fikrlash, rivojlanish, ma'naviyat, sifatli ta'lim, mustaqil fikrga egalik, g'oyalar, yangicha qarashlar.

ABSTRACT

Har qanday jamiyatning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy barqarorligi o'sha jamiyat fuqarolarining manaviy-axloqiy, intellektual va kasbiy salohiyati darajasiga bog'liq. Shunday ekan, manaviy-axloqiy va kasbiy jihatdan to'laqonli shakllanmagan shaxsda o'z vatani, millati, egallagan kasb-kori bilan faxrlanish tuyg'usi sayoz bo'ladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini vatanparvarlik, mehnatsevarlik, rostgo'ylik, xalqsevarlikka o'rgatish lozimdir. Ushbu maqolada, tasavvur qilish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ fikrlash qobiliyatini shakllantirish haqida fikr va mulohazalar yuritiladi.

O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasini isloh qilishdagi say harakatlaridan biri - bu o'quvchilarning zamon talablariga xam nafas tarzda ta'lim olishlari, har tomonlama rivojlangan komil shaxs bo'lib yetishishida chuqur bilim egallashlarini talab etmoqda. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning kreativlik salohiyatini shakllanishiga turtki bo'ladi.

Bugungi kunda dunyo miqyosida to'rtinchi sanoat tamaddunining dvigateli-xarakterga keltiruvchi kuchi kreativlikdir. Atrofga nazar tashlasak har tomonda inson ijodkorligining beqiyos va hayratlanarli namunalariga duch kelish mumkin: virtual reallik, to'rtburchak tarvuzlar, elektron xizmatlar, tuproqsiz hosil olish... bularning barchasi inson tasavvuri, tafakkuri mahsulidir.

Odatiy bo'lib tuyulgan kitob, musiqa, samolyot va hattoki lampalar ham

qachonlardir orzu va tasavvurda bo'lgan, keyinchalik aql-idrok samarasi natijasida yaratilgan. Bu esa oz-ozidan talim va tarbiya ishlarining qonuniyatlarini o'rganuvchi pedagogika faniga "kreativlik" degan tushunchani olib kirdi. Ayniqsa ilmiy bilimning bugungi kundagi rivojlanishi, kreativlikning shaxsni, jamiyatni va davlatni rivojlantirishga ta'siri ushbu masalasini ilmiy pedagogik nuqtai nazardan chuqur o'rganishni talab etmoqda. Ayniqsa umumta'lim maktablarida o'quvchilarning kreativligini rivojlantirishga bo'lgan ijtimoiy buyurtma vujudga kelmoqdaki, bu borada ilmiy pedagogik izlanishlar olib borish talab etiladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik yo'naltirilganligini quyidagi pedagogik shart-sharoitlar asosida shakllantirish mumkin, agarda:

1. boshlang'ich sinf o'quvchilarining tug'ma istedodi gavdalansa;
2. dunyoda va yurtimizda ro'y berayotgan yangiliklardan boxabar bo'lib borsa va ularni kundalik hayoti faoliyatida qo'llab borsa;
3. mavjud psixologik to'siqlarni yengib o'ta olsa;
4. o'quvchilarning kreativ salohiyati o'qituvchilar tomonidan e'tiborga olinsa va qo'llab-quvvatlansa.

Adabiyotlar tahlili. Kreativlik - bu shaxsning individual xususiyati bo'lib, madaniy vositalarni shaxsiy tushunchalaridan kelib chiqqan holda qo'llashi va rivojlantirishidir. Kreativlik psixologik nuqtayi nazardan tahlil etilgan va bugungi kunda pedagogik nuqtayi nazaridan tadqiq etishni talab etayotgan muhim pedagogik muammodir.

Kreativlik-bu o'quvchilarni innovatorlikka undovchi pedagogik kategoriya hisoblanadi. Kreativlik o'quvchilarning shaxsiy sifatlarining integratsiyasidir. Chunki o'quvchi tabiatan qiziquvchan, intiluvchan bo'lmas ekan, bunday o'quvchi hech qachon ijodkorlikni namoyon eta olmaydi. Turli xil muammoni o'quvchining o'zi mustaqil holatda bajarish jarayonida uchragan muammolarni yengishda o'quvchining kreativlik salohiyati shakllanadi, ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi. Kreativ salohiyat tushunchasi murakkab va serqirradir. Kreativlik-o'quvchilarda oz-ozidan paydo bo'ladigan sifat emas, u o'quvchining yangiliklarga intilishi, yangiliklarni o'zlashtirishi va o'zining kundalik faoliyatida qo'llay olish jarayonlarida duch keladigan qiyinchiliklarni yenga olishi, innovatsion yangiliklarni o'z faoliyatida faol, ijodkorona foydalana olishi bilan bog'liqdir.

O'quvchining kreativligining shakllanishi ehtiyojlar, yo'nalishlar va "Men" kontseptsiyalaridan kelib chiqadi. Ta'lim olish kengligida kreativlikni rivojlantirishning asosiy pragmatik tavsifi sifatida dialog xizmat qiladi. Shaxsning kreativligini psixolog olimlar o'quvchilarning insho yozishlari jarayonida tahlil etishga harakat qilishgan. Hamda quyidagi ishlar amalga oshirilgan. Yosh avlodni bilimli, har tomonlama rivojlangan, komil shaxs sifatida shakllantirishda o'qituvchilarning ijodkorligi, o'z sohasi bo'yicha bilimlarini doimo oshirib borishi, so'nggi yangiliklarni o'zining pedagogik faoliyatida qo'llay olishlari, bir so'z bilan aytganda ularning kreativlik faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday kreativlik ayniqsa, O'zbekiston Respublikasining ta'lim sohasidagi strategik yo'lida juda ham muhimdir.

Kreativ salohiyat ijod bilan bog'liq holda o'rganiladi va tushuniladi. Ijodkorlikning psixologik jihatlari haqida fikrlar bildirilib, bilim asosan fikr yuritish va tasavvur qilish bilan bog'liq holda tahlil etiladi. Buyuk olim V.A.Slastyonin ijodkorlikning asosiy xislatlarini quyidagicha belgilagan:

1. shaxsning ijodiy motivatsiyani qo'llaganligi;
2. qiziquvchanlik, ijodiy qiziqish, ijodiy yutuqlar, peshqadamlikka va o'z kamolotiga intilish;
3. kreativlik, bu - xayoliy qarash; baho bera olish qobiliyati va oz kamolotiga intilish;
4. ijodiy faoliyatiga hamkorlik va o'zaro yordam berish qobiliyati.

Kreativ salohiyatga ega o'quvchilar boshqalarga taqlid qilmasdan, o'zlari tanlagan faoliyatlarining barcha bosqichlariga kreativ va mustaqil yondashadilar. Shu kreativ salohiyat

jamiyat azolari bilan muomalada bo'lishi, munosabat o'rnatishi natijasida shakllanib boradigan sifatlardan biridir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ salohiyatini takomillashtirishda uning psixologik holati ham muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, insonning ruhiy xususiyatlarining rivojlanishi, hayotda o'z o'rnini topa olishi, uning vatan, xalqning ravnaqi yo'lida og'ishmay, e'tiqod bilan xizmat qilishi, iymonli bo'lishi insonni shaxs darajasiga ko'taradi. Bunday sifatlarning ro'yobga chiqishi tarbiyaga bog'liq bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchisining kreativ salohiyatini takomillashtirish mobaynida uning o'sishi, qandaydir yangi xotiraning mahsuldorligini oshirish uchun ta'lim jarayonida o'zini-o'zi nazorat qilish, materialni takrorlashda tekshirish, eska tushirish, mashq qilishdan unumli foydalanish zarur. Agar boshlang'ich sinf o'quvchilariga eslab qolish va eslash usullari o'rgatilmasa, ular materialni bevosita takrorlashda, uzoq vaqt to'xtalib qoladilar. Shuning uchun ham eslash qiyin mehnat hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari hayolning xususiyatlaridan yana bir hayotiy voqelik bilan fantaziyaning o'zaro aralashib ketishidir.

O'quvchilar xayolparastlikka, fantaziya berilishining oldini olishga pedagoglar, umuman kattalar doimo ahamiyat berishlari kerak. Boshlang'ich sinf o'quvchilari ta'lim jarayonida anchagina ilmiy tushunchalarni o'zlashtirishda,

oldingi darslarda o'zlashtirilgan turli alomatlar, belgilar, xususiyatlarni qorishtirib, chalkashtirib ham yuboradilar. Chunki ularda tushunchalar tarkibiga kiradigan narsa va xodisalar bilan ularning belgilari o'rtasida uzviy bog'lanish tarkib topmagan bo'ladi. 1-4-sinf o'quvchilari, ya'ni boshlang'ich talim davri kiradi. Bu davrda bolalarda:

1. boshlang'ich sinf davrdagi bola o'quvchi maqomi darajasiga yetadi;
2. barcha tana azolari rivojlanish bosqichida bo'lib, lekin suyaklari hali toliq qotib ulgurmagan bo'ladi;
3. psixologik qo'zg'olish va tormozlanishi tez ozgaruvchan bo'ladi;
4. o'yin faoliyatidan ko'proq o'qish faoliyatiga o'tishi talab etiladi.

Xulosa qilib aytganda: kreativ salohiyat deganda o'quvchilar boshqalarga taqlid qilmasdan, o'zlari tanlagan faoliyatlarining barcha bosqichlariga ijodiy yondashadilar degan fikr yetakchilik qiladi. Kreativlik xususida gap borar ekan, shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, xis-tuyg'ularida, xatti-xarakatida muayyan faoliyat turlarida namoyon boladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Kreativlik iqtidorlikning muhim omili sifatida ham aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o'tkirlikni belgilab beradi, o'quvchilarning diqqat-e'tiborini talim jarayoniga faol jalb etishni taminlaydi.

References:

1. T. G'afforova, SH. Nurullayeva, Z. Mirzahakimova Oqish kitobi 2-sinf. Toshkent 2018 y. 20 b.
2. Egamberliyeva N., Xodjaev B. Pedagogikaning ayrim dolzarb muammolari: mohiyat, talqin va yechim. Fan va texnologiya, 2013 y.
3. SHaripov SH. O'quvchilar kasbiy ijodkorligi uzviyligini taminlashning nazariyasi va amaliyoti. 2012 y.

4. Muslimov N.A. Kasb ta'limi o'qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari 2007 y.
5. Ibragimova G. Interfaol o'qitish metodlari va texnologiyalari asosida talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish: Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori. Avtoref 2017 y.